

Nationaal Coördinator
Terrorismebestrijding en Veiligheid
Ministerie van Justitie en Veiligheid

Departementaal vertrouwelijk
Situatiebeeld en Duiding COVID-19 (nr. 28)

Kerneenheid
Analyse

30 april 2020 - geactualiseerd tot 9.00 uur

Actuele aandachtspunten

- Vertrouwen in kabinetsbeleid is nog steeds groot, maar kritiek op beperking tot gezondheidsexpertise.
- Gevolgen voor de bredere samenleving en de langere termijn worden steeds zichtbaarder, dit vanuit gezondheids- als ook economisch en maatschappelijk oogpunt (ook niet-coronagerelateerde 'stuwmeren' in de zorg, kwetsbaarheid door verlies aan banen, toenemende ongelijkheid, etc.).
- Steeds grotere behoefte aan toekomstperspectief op basis van integrale benadering.
- Groeiende onzekerheid mogelijk door een 'verrommeld' en een niet-eenduidig beeld.

SITUATIEBEELD

Maximaal controleren (volksgezondheid)

- RIVM constateert op 29 april 2020 dat er 100 overledenen meer zijn dan de dag ervoor, maar wat minder nieuwe ziekenhuisopnames en 71 IC-bedden minder (vertragend administratief effect na lang weekend).
- IC-arts 5.1.2e (Nederlandse Vereniging voor Intensive Care) vertelde dinsdagavond dat de besmettingsgraad in Nederland licht is gestegen en richting 1 gaat. Daarnaast heeft hij zorgen over de onderlinge solidariteit onder ziekenhuizen om van elkaar patiënten over te nemen.
- Er komt meer inzicht in verspreiding COVID-19 en ziektebeeld IC-patiënten.
- Een tekort aan beschermingsmiddelen kan de dagelijkse werkzaamheden in basisonderwijs (vanaf 11 mei open) en afvalverwerkingsbranche belemmeren. Bij het onderwijs gaat het om de beschikbaarheid van voldoende testcapaciteit en bij de afvalverwerkingsbranche om persoonlijke beschermingsmiddelen.
- Een Nederlands consortium gaat wekelijks een kwart van de behoefte aan mondkapjes in de zorg leveren.
- De WHO geeft aan te vrezen voor verstoring van aanleverketens van onder andere medische vracht.
- Het Jenner instituut in Oxford is ver met de ontwikkeling van een COVID-19-vaccin en hoopt dit in september klaar te hebben. Er zijn echter nog vele 'mitsen en maren', zoals het testen op diverse groepen proefpersonen. Het instituut zoekt samenwerking met geneesmiddelenfabrikanten in Europa en Azië om het vaccin straks snel en in grote getalen te produceren.
- Ruim de helft van de Nederlanders zal een corona-app installeren als voldoen wordt aan privacy en veiligheid, zo blijkt uit onderzoek van de Erasmus Universiteit.
- Coronacrisis leidt tot een ongezonde leefstijl, zo blijkt uit een peiling van Ipsos in samenwerking met De Volkskrant. Nederlanders in het algemeen bewegen minder en ondervinden meer stress.

Beeld sociale media

- De onofficiële diplomatieke vertegenwoordiging van Nederland in Taiwan heeft de naam veranderd naar 'Netherlands Office Taipei', zo wordt online vermeld. Dit heeft online tot woede geleid bij Chinezen die hierin een officiële erkenning van Taiwan als onafhankelijke staat zien. Zij roepen op tot een boycot van Nederlandse producten en het stopzetten van medische transporten naar Nederland.
- In Nederland vraagt men zich af of, nu de besmettingsgraad in Duitsland gestegen is naar 0,96, de geplande versoepeling van maatregelen in Nederland wel doorgang kan vinden.
- Er blijft onvrede zichtbaar over het terughoudende beleid t.a.v. het (op)dragen van mondkapjes. Er worden vergelijkingen getrokken met andere, omliggende landen waar dit wel geadviseerd of verplicht wordt.
- De organisatie ZorgDomein deelt een grafiek waarop te zien is dat het aantal verwijzingen van niet-coronagerelateerde behandelingen weliswaar stijgt t.o.v. afgelopen weken, maar nog steeds ver achterblijft vergeleken met dezelfde periode in 2019. Het suggereert een stuwmeer aan uitgestelde zorgbehandelingen.

Continuïteit vitale processen en samenleving

- Vanaf woensdag (29 april) verruimt de NS enigszins de dienstregeling: het spoorbedrijf zet iets meer intercity's in. NS test de komende weken de 'anderhalvemeterrein'.
- De Afvalverwerkingsbranche en Rioleringsbranche geven aan dat het risico bestaat dat binnen twee weken de vitale werkzaamheden niet meer kunnen worden uitgevoerd door gebrek aan beschermingsmiddelen.

Beeld sociale media

DEPARTEMENTAAL VERTROUWELIJK

- Op sociale media heeft men weinig vertrouwen in de nieuwe vorm van treinreizen. In algemene zin vinden sommigen: 'Nederland is te klein en dichtbevolkt voor een anderhalvemetersamenleving'.

Zorg voor kwetsbare groepen

- Er is sinds de coronamaatregelen sprake een sterke daling van nieuwe aanmeldingen in de psychiatrische zorg (van 25% oplopend tot 80%) schrijft het NRC op basis van inventarisatie van GGZ Nederland. Ook hier dreigt op termijn een stuwmeer aan aanmeldingen te ontstaan.
- Specialisten ouderengeneeskunde vinden het te vroeg om in een paar verpleeghuizen te gaan experimenteren met het gedoceerd toelaten van bezoek, vanwege het aantal sterfgevallen daar en complexe infectiepreventie.
- In sommige delen van Nederland blijft het aantal testverzoeken van zorgmedewerkers achter bij de verwachtingen. GGD Twente roept zorgmedewerkers op zich te laten testen.
- Vanaf 29 april mogen zelfstandig wonende 70-plussers die gezond zijn weer bezoek krijgen van twee vaste personen, met inachtneming van RIVM-richtlijnen. Uit onderzoek van CBS blijkt dat ouderen ook meer gewend zijn om persoonlijk contact te hebben en meer moeite hebben met gebruik van digitale middelen in deze.
- Een groot aantal kwetsbare leerlingen met thuisonderwijs is uit beeld geraakt en loopt leerachterstanden op; ook zorgen voor kinderen in asielzoekerscentra. Het Ministerie van OCW werkt aan plannen hiervoor.

Beeld sociale media

- Vakbond FNV stelt tijdens de coronacrisis klachten te krijgen van schoonmakers die zomaar worden overgeplaatst, geen PBM's krijgen of geen loon meer ontvangen. Schoonmakers durven volgens vakbondsbestuurders hier geen bezwaar tegen te maken bij hun leidinggevende.

Financieel-economische stabiliteit

- Wereldwijd verdwijnen er volgens een schatting van de Internationale Arbeidsorganisatie 305 miljoen voltijdbanen door de coronacrisis. Dat is ruim één tiende van alle banen.
- Het CBS constateert de sterkste daling van het producentenvertrouwen ooit. In alle branches smelt het vertrouwen weg. Het vertrouwen van de industriële ondernemers zakte van 0,2 in maart naar -28,7 in april.
- Een op de vijf ondernemers vragen inkomenssteun aan via TOZO-regeling (aanvulling tot sociaal minimum).
- Loket met steunmaatregelen voor start-ups is open; er is 200 miljoen beschikbaar.
- Uit navraag door BNR blijkt dat grofweg 70% van de winkels en horecazenaken de huur van april niet heeft betaald. Hierdoor vrezen ook verhuurders in de problemen te komen.
- Studenten luiden noodklok om inkomensverlies vanwege het wegvallen van hun flexwerk.
- Kabinet denkt na over aanvullende steunmaatregelen voor de cultuursector.

Beeld sociale media

- De Landelijke Studentenvakbond (LSVb) is samen met FNV Young & United een petitie gestart onder de hashtag #NietMijnSchuld om het kabinet te bewegen studenten te compenseren voor het verlies aan inkomen.
- Veel verontwaardigde reacties op het bericht dat de overheid niet garant staat voor de vouchers van de luchtvaartmaatschappijen. Het beeld bestaat dat burgers dan tweemaal benadeeld worden bij een faillissement van KLM, nadat het bedrijf ook al voor miljarden aan belastinggeld gesteund wordt.
- Berichten dat terrassen en bars van enkele grote hotels conform RIVM-voorschriften open zijn voor de gasten roepen verontwaardigde reacties op. Men vindt dit oneerlijk tegenover de gesloten horecagelegenheden.

Caribisch deel van het Koninkrijk

- Op alle drie de BES-eilanden zijn afgelopen weken twee COVID-19 besmettingen vastgesteld en dat er geen nieuwe besmettingen bij zijn gekomen nadat de afgelopen week is gestart met een actieve manier van testen. De gezaghebber op Bonaire maakte dinsdag bekend dat het eiland terug is op nul besmettingen.
- De lockdown op Saba is verlengd tot 10 mei 2020 en de avondklok is op Curaçao tot 11 mei 2020. Op Aruba gaan vanaf 4 mei een aantal versoepelingen in: sommige winkels en musea mogen onder restricties open.
- Een paar honderd Curaçaose studenten in Nederland willen terug naar Curaçao, maar kunnen niet terug vanwege het inreisverbod. Zij hebben zorgen geuit in een brief aan de gouverneur en regering op Curaçao.
- IMF becijfert een economische krimp van 6,2 % in het Caraïbische gebied, waaronder ook Aruba valt.
- De BES-eilanden van Caribisch Nederland die zwaar worden getroffen door het wegvallen van toerisme hebben gezamenlijk in een brief de Europese Commissie opgeroepen om een noodfonds in te richten ten behoeve van Landen en Gebieden Overzee. Ook is de Nederlandse staatssecretaris van Economische Zaken aangeschreven.
- Op Curaçao slaat de werkloosheid en armoede toe en zijn veel mensen afhankelijk van voedselbanken en particuliere initiatieven. Volgens de consumentenbond maken supermarkten op Curaçao misbruik van de coronaviruscrisis door prijzen van levensmiddelen te verhogen.
- Het Ministerie van Defensie kondigde woensdag aan dat 27 medewerkers (marachaussees en politie) zijn aangekomen op Sint-Maarten om de lokale autoriteiten te ondersteunen bij handhaving van de openbare orde.

Internationale context

- De VS gaan onderzoek doen naar de rol van China bij de uitbraak van COVID-19, er zou worden gekeken waarom China 'het probleem niet bij de bron heeft aangepakt'.
- Inmiddels is 17% van de Amerikaanse beroepsbevolking hun baan kwijtgeraakt.
- Ook in andere Europese landen waar versoepelingen zijn aangekondigd of reeds ingezet worstelen regeringen met de balans tussen zo min mogelijk risico nemen en ruimte geven aan samenleving en economie.

DEPARTEMENTAAL VERTROUWELIJK

- Het VK zou de testcapaciteit fors uitbreiden. Onder meer medewerkers van verpleeghuizen, ouderen vanaf 65 jaar en iedereen die het huis uit moet voor werk moeten nu ook getest worden. Ook Australië zou meer mensen willen gaan testen en daartoe tien miljoen nieuwe coronatests hebben ingeslagen.
- Leden, medewerkers en bezoekers van Europees Parlement moeten mondkapjes gaan dragen of thuiswerken.

Politiek en maatschappelijke onrust

- Wetenschappers roepen in een open brief het kabinet en de onderzoeksinstituten op om meer transparant te zijn over de expertise waarop het beleid gebaseerd is.
- De Koninklijke Vereniging van Nederlandse Reders (KNVR) praat met onder meer KLM over een luchtbrug vanaf Schiphol waarmee personeel van zeeschepen met een niet-Nederlandse nationaliteit naar huis kan worden gebracht. Omdat zeevaarders nu langer aan boord blijven, dreigen daar gevaarlijke toestanden.
- Nederlanders kunnen meedenken over een exit-strategie van Nederland middels het online-onderzoek dat TU Delft uitvoert, dit in samenwerking met RIVM, de ministeries van VWS en Financiën en wetenschappers van het 'Strategies versus corona platform'. Op 7 mei verwachten de onderzoekers de eerste resultaten.
- Volgens een tussentijdse rapportage van RIVM en Nivel blijkt dat het vertrouwen in de informatie van het RIVM en de maatregelen van de Rijksoverheid groot is (80-85%). Meer dan 90% zegt deze maatregelen ook op te volgen. De uitkomsten van een onderzoek van Motivaction een dag eerder, geeft een minder rooskleurig beeld van het draagvlak voor de coronamaatregelen van het kabinet. Dat brokkelt af; de zorgen over de eigen gezondheid nemen af en de onrust over de economische gevolgen neemt toe. Een mogelijke verklaring voor het verschil in uitkomsten zijn de verschillende meetmomenten van beide onderzoeken.
- Volgens oud-topmilitairen zou er een centrale crisisorganisatie moeten komen onder leiding van Defensie. De eerste opzet van hun plannen is inmiddels gestuurd naar de minister van Defensie en politieke fracties.

Beeld sociale media

- Dinsdagmiddag hebben 150 mensen van diverse groeperingen onder de noemer 'Vrijheid van het volk' in Den Haag gedemonstreerd tegen de coronamaatregelen, 5G en vaccinaties. Op Twitter zijn velen verbaasd dat niet opgetreden is tegen het te dicht op elkaar staan. De demonstratie is verder zonder grote problemen verlopen.
- Vooral rechts-populisten gebruiken vrij massaal de hashtag #stopthelockdown en willen een versoepeling van de maatregelen. Ze zijn bereid tot het nemen van een 'aanvaardbaar risico' om de economie te redden.
- Het begin van de ramadan heeft in Nederland geen onwenselijke gedragingen laten zien in relatie tot de COVID-19 maatregelen. Diverse moskeeën hebben handhaving georganiseerd en worden allerlei online activiteiten georganiseerd onder het motto 'op afstand, maar toch samen'.
- Berichtgeving over lange rijen bij o.a. de Ikea worden enerzijds met afkeur beoordeeld. Anderzijds is een aanzienlijk aantal reacties begripvol tegenover mensen die hun leven weer proberen op te pakken. Experts die waarschuwen over de risico's worden door deze laatste groep gewantrouwd of overtrokken genoemd.
- De spoedwet die het kabinet beoogt om de huidige maatregelen juridisch grond te geven, wordt met de nodige scepsis ontvangen. Vooral de notie dat burgerrechten tijdelijk kunnen worden ingeperkt wekt wantrouwen. 'Er is niets meer permanent dan een tijdelijke overheidsmaatregel', zo vat iemand zijn zorgen samen.
- Datajournalistiek platform Pointer (KRO-NCRV) meldt op basis van eigen onderzoek dat sinds de uitbraak van het coronavirus in Nederland 251 onbetrouwbare nieuwsberichten over COVID-19 via Twitter zijn verspreid.
- Met name de rechtspopulistische hoek doet de aanhoudende roep om versoepeling van de maatregelen.

DUIDING**Scharnierpunt van kortetermijnmaatregelen naar impact samenleving langere termijn**

- De gevolgen voor de bredere samenleving en de langere termijn impact steeds zichtbaarder. Steeds grotere behoefte aan toekomstperspectief. Hiertoe ook initiatieven opgezet vanuit de samenleving die ook eigenaarschap illustreren.
- Langere termijn effecten bestaan o.a. uit de 'stuwmeren' die zijn ontstaan in de zorg, zowel coronagerelateerd als niet-coronagerelateerd. Ook vanuit economisch en maatschappelijk oogpunt langeretermijneffecten voor de bredere samenleving.

Vertrouwen in kabinetsbeleid nog steeds groot, doch kritiek op eenzijdige focus gezondheidsexpertise als basis voor beleid

- De roep om meer transparantie (brief wetenschappers) en een multidisciplinaire en integrale aanpak (niet enkel medici en virologen in OMT) houdt aan.
- Groeiende onzekerheid mogelijk door een 'verrommeld' en niet-eenduidig beeld; enerzijds positieve berichtgeving over medische situatie, anderzijds negatieve berichten over oplopen besmettingsgraad, etc.
- Berichtgeving over ontwikkelingen in het buitenland leiden ook tot onduidelijkheid, zoals mondkapjes en testcapaciteit. Berichtgeving over de oplopende besmettingsgraad en de vraag of er genoeg tests afgenomen kunnen worden leidt tot vragen of maatregelen wel versoepeld kunnen worden.

Toenemende druk op uithoudingsvermogen om maatregelen na te leven

- Mensen gaan losser met de maatregelen om (bijv. meer drukte op straat, rijen voor de IKEA). Er klinkt een steeds luidere roep om maatregelen te versoepelen (bijv. demonstratie 'Vrijheid van het volk').

Beschermingsmaterialen en medische producten vanuit China mogelijk verder onder druk

- De naamsverandering van de Nederlandse diplomatieke vertegenwoordiging in Taipei kan door China worden gezien als provocatie en mogelijk gevolgen hebben voor aanlevering van medische producten.